

106-os számú okiratcsomag

Andrássy malom

Veszprém vármegye vízikönyve a vízikönyv száma XI/6.⁽¹⁾

Összefoglalás

A Bánya-ér jobb partján, a forrástól számítva ötödikként épült malom. Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban másodikként, "Andrási" néven felsorolt malom a 250. számú telekjegyzőkönyvben 955. helyrajzi szám alatt szerepel, tulajdonosa ifj. gróf Esterházy Mór. A XI/6. számú vízikönyv dossziéja ugyan nem tartalmazza, ám a szomszédos *Fenyőfő községi* és a *Hofstädter malom* 1902-ben és 1909-ben készült helyszín-rajzaiból tudjuk, hogy az *Andrássy malom* épülete a 955., a fölötte lévő malomtó pedig a 956. helyrajzi számú területen állott. A malom nevének írásmódja gyakran változik a vízikönyv irataiban. Egy 1893. márciusi határozatban még "Andrási", néhány hónappal később már "Andrássy", hogy azután 1937/38-ban ismét hol "Andrási", hol "Andrássy" legyen. A malom 1937-es műszaki leírásának címében "Andrássy" a malom neve, három sorral lejjebb, az első bekezdés végén pedig már "Andrási" – ami azt mutatja, hogy a pápateszéri malmok nevének írása még a hivatalos dokumentumokban sem konzekvens.

1938-tól napjainkig azután az új tulajdonosról Horváth malomnak nevezik. Felülcsapott vízikerekének átmérője 3 méter, szélessége 0.75 méter, a malom üzeméhez engedélyezett vízmennyiség 200 liter másodpercenként. Az 1975-ös építészeti felmérés dokumentumai, tervlapok és fotók ma is megtalálhatók a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum Népi Építészeti Archívumában⁽²⁾. Az egyetlen pápateszéri malom, amelynek száraz kereke a gerendely belső részével együtt napjainkig épségben megmaradt.

Vízikönyv (1893 - 1967)

Az első irat egy táblázatos tartalomjegyzék, címe: Veszprém vármegye vízikönyve 106. számú okiratcsomag *gróf Eszterházy Mór pápa - teszéri u.n. Andrássy malma*. Felsorolja a vízikönyvben elhelyezett dokumentumokat, azok iktatószámát, az elhelyezés dátumát és a mellékletek számát [B5-1].

⁽¹⁾ Székesfehérvári KMH Vízikönyvek, 157 (doboz), 106-os számú okiratcsomag, *kézzel ráírva*: Bakonyér (Bánya-ér), Gerence, Cuha

⁽²⁾ FAN 598 – Andrássy malom, Horváth József vízimalma. FAN 600 – Fenyőfői vízimalom, Fekete Mihály vízimalma. FAN 608 – Bolla malom, gr. Eszterházy Móricz vízimalma, Kurics malom. FAN 609 – Kuti vízimalom, grf. Eszterházy Móricz vízimalma, Kapcsándy Gyula vízimalma. FAN 611 – Birkás malom, Bögi István vízimalma. FAN 612 – Csigi malom, Dobos malom.

A vízikönyv száma	Elhelyezés kelte	Megnevezés	A melléletek száma
XI/6	1893 aug. 31.	Igazoló határozat alisp. 210 35/93 sz. a.	2.
	1938 aug. 24.	Engedély 16260/1938	4.
	1932 XII. 30.	Felülvizsgálat 14794 - 1939	
		Műszaki leírás	
		Általános helyszínrajz	
		Hossz- és keresztmetszelvények	
		Földmunka kimutatás	

Községi bizonyítvány (1886)

Az 1886-ban kiállított községi bizonyítványban másodikként, "Andrási" néven felsorolt malom a 250. sorszamon felvett telekjegyzőkönyv + 1 sorában 95 helyrajzi szám alatt szerepel. A vízikönyvi dossziében található községi bizonyítvány az eredeti dokumentum másolata. A négyoldalas ív hátoldalán az alispán hivatala így foglalja össze az ügyirat lényegét:

Veszprém vármegye alispánjától

20247/1886

Gróf Esterházy Móríc Pápa-Teszér község határában a ~ folyón levő u. n. Andrási malmára nézve, az 1885 : XXIII t.c. 189 §-ában előírtak alapján e helyről 9281/1886 sz. a. kibocsátott hirdetményhez képest, bejelentését törvényszerű intézkedés céljából beadja.

Az így beérkezett bejelentés az 1885: XXIII t.c. 189 § ának értelmében Pápa-Teszér községgel illetősége útján azzal közöltetik, hogy ezen bejelentésre nézve az érdekeltek észrevételeiket 30 nap alatt tegyék meg és hogy ezen határidő eltelte után az érdekeltek szabályszerű értesítéséről szóló vétbizonyítvány is a beadott észrevételekkel, a bejelentéssel és mellékleteivel együtt hozzám az illetékes hatóság útján minden késedelm nélkül beterjesztessék.

Minderről a bejelentő tulajdonos törvényes meghatalmazottja, a pápai járás főszolgabírája és Pápa-Teszér község ez utóbbi illetékessége útján s a bejelentéssel és mellékleteivel együtt végzésileg értesítettik.

Veszprém, 1886 évi december hó 31-én.

Véghely Dezső

A dokumentumot 54/93 számon, hét évvel később iktatták be a vízikönyvbe [B5-2].

Határozat (1893)

A vízhasználat jogosultságát igazoló alispáni határozat hét évvel később, 1893. március 4-re készült el azzal a megjegyzéssel, hogy a vízhasználat gyakorlatára vonatkozó feltételeket az 1885. évi XXIII. t. cz. 192. §-a értelmében egy későbbi időpontban határozzák meg. A malom neve e határozatban "Andrási malom". A határozatot 54/93 számmal iktatták a vízikönyvbe. 3. pontja kötelezi a malom tulajdonosát, hogy a műszaki terveket saját költségén készíttesse el, és azokat nyújtsa be az alispáni hivatalnak. Konkrét időpontot azonban nem határoz meg, csak *esetleg előforduló panasz, a vizimű átépítése, javítása, vagy az illető vízfolyás viziműveinek együttes rendezése* esetén ír elő záros határidőt [B5-3].

Értesítés (1893)

Véghely Dezső királyi tanácsos, alispán 1893. augusztus 31-én kelt, 21033 /1893. X. számú értesítésében közli az érdekeltekkel (a vízikönyv vezetésével megbízott megyei aljegyző, a malom tulajdonosa, Pápateszér község előljárósága, a pápai járás főszolgabírája, a székesfehérvári kultúrmérnöki hivatal), hogy az 5649/93. szám alatt kiadott határozat jogerőre emelkedett, így elrendeli a XI/6-os számú vízikönyv megnyitását. Érdekesség, hogy az 1893 márciusában keltezett alispáni határozatban a malom neve még "Andrási", a jogerős határozatot kihirdető augusztusi értesítőben azonban már "Andrássy" [B5-4].

Az 1894 - 1936 közötti időszakról nem találunk dokumentumokat Veszprém vármegye XI/6 számú vízikönyvében. A vízikönyv következő dokumentumai, 1937 - 39 között keletkeztek. A malom műszaki leírását és annak mellékleteit (általános helyszínrajz, hossz- és keresztshelvények rajza, földmunka kimutatás) 1937 áprilisában készítette el a székesfehérvári magyar királyi kultúrmérnöki Hivatal.

Műszaki leírás (1937)

A 901-i/1937 iktató számú műszaki leírást a székesfehérvári Magyar Királyi kultúrmérnöki Hivatal készítette. A hivatal főnöke ekkor már Csermák Kálmán miniszteri oszt. tanácsos, aki korábban több pápateszéri malom felülvizsgálatán vett részt. (bővebben lásd a *Hofstädter malom* leírásában).

Ekkor már Horváth József a 3995 hrsz. ingatlanon álló *Andrássy malom* tulajdonosa. A dokumentum második bekezdésében olvashatjuk, hogy *Ezen malom vízhasználati joga a 21035 / 1893 alisp. számú véghatározattal lett igazolva és a vízikönyvbe XI/6 szám alatt bejegyezve, de a vízhasználat gyakorlata még mai napig sem szabályoztatott.* A műszaki leírás a továbbiakban részletesen leírja a duzzasztási szinteket, a malom üzemelésének feltételeit. (A felülcsapott vízikerek átmérője 3.0 méter, szélessége 0.75 m, a Bakony-ér évi átlagos vízhozama 200 liter másodpercenként) A műszaki leírást készítő mérnök

szerint amennyiben a malom hasznos esése 3.63 méter, 200 lit/sec vízmennyiség és 60 %-os hatásfok mellett a kerék 5,7 effektív lóerőt tud kifejteni. A műszaki leírás előírja, hogy vasárnap reggel 8 és délután 6 óra között ipari munkaszünet van, ilyenkor a *duzzasztó tábláját nyitva, illetve felhúzza kell tartani*. Az alsó- és felső malomcsatornát, valamint az árapasztó csatornát minden évben július 5 - 15. között kell megtisztítani.

Az írógéppel készült műszaki leírás jól olvasható, teljes szövegét lásd [B5-5].

A dokumentum megállapítja, hogy *ezen malom vízhasználati joga a 21035 /1893 alisp. számú véghatározattal lett igazolva és a vizikönyvbe XI/6 szám alatt bejegyezve, de a vízhasználat gyakorlata még a mai napig sem szabályoztatott*. A malomnak egy 3.00 méter átmérőjű, 0.75 m széles vízikereke van, a tengely magassága 183.37 méter. *A malomnak nincs árapasztó zsilipje, pedig esőzések és hóolvadás idején a malom egyetlen, 0.33 m. széles zúgónyílása nem képes levezetni akkora vízmennyiséget, ezért 1.00 méter széles, 184.80 méter küszöbmagasságú árapasztó zsilip építése kívánatos lenne, melyen keresztül a víz a helyszínrajzon feltüntetett nyomvonalon létesítendő 1.00 m. fenékszélességű árapasztó csatornán jutna vissza a Bakonyér medrébe* – olvasható a műszaki leírásban.

Részletes helyszínrajz (1937)

A pápateszéri *Andrássy malom* tervét a székesfehérvári kultúrmérnöki hivatal készítette. A részletes helyszínrajz 1: 2880 méretarányú, jelöli az *Andrássy malom* épületét és a malomtavat, a tisztogatási határt, a felső szomszéd Fenyőfő községi malmot és az alsó szomszéd *Égett malmot*. A helyszínrajzon látható és olvas-ható, hogy a malom épület és a pajta a 3995 hrsz. ingatlan, a malomtó pedig a 3992-es hrsz. területen helyezkedik el. Az alsó szomszéd *Égett malom* a 3952 hrsz. ingatlanon, a malomtó a 3955 hrsz. területen található [B5-6].

Hossz- és keresztshelvények (1937)

A tervet a székesfehérvári kultúrmérnöki hivatal készítette [B5-7].

Földmunka kimutatás (1937)

A dokumentumot a székesfehérvári hivatal készítette. A malomcsatorna és az árapasztó csatorna tisztogatása a kimutatás szerint 385 m³ föld megmozgatásával járt [B5-8].

Engedély (1938)

A Veszprémben 1938. július 12-én keltezett engedélyokirat Horváth József pápateszéri lakos nevére szól. A törvény 6 hónapot adott az engedélyesnek az

előírt munkálatok elvégzésére. Az engedélyt 34/1938 számon iktatták a vízikönyvbe [B5-9].

Felülvizsgálat (1939)

Az 1939 június 13-iki malomfelülvizsgálaton a pápai járás főszolgabírójának képviselőjében dr. Katona István szolgabíró, mint a felülvizsgálat vezetője, Székács László mérnökgyakornok, mint hatósági szakértő, valamint Horváth József malomtulajdonos jelent meg. A jegyzőkönyv rögzíti, hogy a régi jogon fennálló vízhasználatot, illetve annak gyakorlatát a 16260/1938 alisp. sz. és a XI/6 vízi könyvi számú engedélyokirat szabályozza. A hatósági szakértő az engedélyokiratban előírt adatokat egybevetette a helyszíni mérésekkel, és nem talált lényegi eltérést. Elhelyezte a magassági és a vonatkozási jegyeket. A jelenlévők a jegyzőkönyvet megjegyzés nélkül aláírták [B5-10].

Határozat a vízjogi engedély megszüntetéséről (1967)

A dosszié fedelét áthúzták pirossal és ráírták: VISSZAVONVA (más esetekben az eredeti vízikönyv első oldalát kellett áthúzni piros vonallal). A vízjogi engedélyt 1967-ben vonták vissza [B5-11].

[B5-1] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-1.pdf>

[B5-2] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-2.pdf>

[B5-3] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-3.pdf>

[B5-4] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-4.pdf>

[B5-5] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-9.pdf>

[B5-6] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/tt106-5.pdf>

[B5-7] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-7.pdf>

[B5-8] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-6.pdf>

[B5-9] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-10.pdf>

[B5-10] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-8.pdf>

[B5-11] <http://motka.gyor.hu/file/atch/80/106-11.pdf>